

In memoriam

Dediščina dr. Bogomirja Mihevca

Konec preteklega leta se je kmalu po 71. rojstnem dnevu iztekla življenjska pot pedagoga doc. dr. Bogomirja Mihevca. Rojen je bil 5. novembra 1946 v Trziču. Diplomiral je leta 1970 na Filozofski fakulteti (FF) v Ljubljani iz pedagogike in psihologije. Prvo leto po diplomi je delal kot knjižničar na Oddelku za pedagogiko FF na ljubljanski univerzi, naslednja leta, vse do upokojitve v letu 2009, pa je bil zaposlen na »sedežu« ljubljanske univerze, najprej v tajništvu univerze, od leta 1971 do 1995 na Centru za razvoj univerze (CRU), kasneje še v upravi, predvsem v univerzitetni službi za kakovost, analize in poročanje. Ves čas svojega delovanja je v okviru različnih projektov in nalog sodeloval s kolegi in kolegicami Oddelka za pedagogiko in andragogiko na ljubljanski FF.

Bogomir oziroma Miro, kot smo ga klicali na CRU, je bil nedvomno eden najboljših poznavalcev slovenskega visokega šolstva, saj je to področje dolga leta proučeval in analiziral z zelo različnih vidikov. Težko je na kratko predstaviti obseg njegovega strokovnega in znanstvenega dela. Že v študentskih letih se je zavedal pomena sprotnega hranjenja, urejanja in arhiviranja pisnih gradiv za prihodnjo raziskovalno uporabo. Kot aktiven udeleženec študentskega gibanja v letih 1968 in 1971 je dokumentiral akcije, kritike, predloge in zahteve študentov, na primer ureditev prostorskega razvoja Univerze v Ljubljani, odpiranje možnosti interdisciplinarnega in interfakultetnega študija, ustanovitev centra za razvoj univerze, razvoj računalniške mreže, izboljšanje socialnega položaja študentov, dvig kakovosti pedagoškega in znanstvenega dela, povečanje sredstev za podiplomski študij, povečanje obsega izrednega študija brez improvizacij. Miro je velik del tedanjih študentskih zahtev poskušal uveljavljati kasneje na CRU, kjer je kot raziskovalec, analitik in nekaj časa tudi kot predstojnik centra deloval ves čas od njegovega nastanka do razpustitve sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja.

Vključen je bil v večino raziskovalnih projektov CRU. Med njimi sta bili še posebej zahtevni in takrat tudi v svetu redki raziskavi: longitudinalno spremljanje študijske poti slovenskih študentov s poglobljenim proučevanjem dejavnikov vključevanja v študij, učinkovitosti študija in vstopanja diplomantov v delo (generacija 1976, LONGI) in druga večletna mednarodna raziskava o izobraževalni poti in sistemu vrednot študentov (FORM-projekt). Sodeloval je še v mednarodni raziskavi o dostopu do visokega šolstva in v domačih raziskavah o socialno-ekonomskem položaju študentov v SR Sloveniji, o položaju in vlogi visokošolskih učiteljev, o procesu izbire poklica in drugih. Bil je odgovorni nosilec raziskovalnega projekta *Izobraževanje odraslih kot dejavnik razvoja Slovenije*, ki je potekal v sodelovanju z Andragoškim centrom Slovenije. Uredil je znanstveno monografijo *Visokošolsko izobraževanje odraslih* in objavil več prispevkov, v katerih je opozarjal na mačehovski odnos

univerze do odraslih študentov in dajal predloge za izboljšanje izrednega študija odraslih.

V vlogi predstojnika CRU je prevzel koordinacijsko nalogo za obsežen projekt dolgoročnega razvoja visokega šolstva v Sloveniji (DRVŠ) ter skrbel za organizacijsko-administrativno in dokumentacijsko podporo za stotine sodelavcev iz visokošolskih organizacij obeh tedanjih univerz. Pri tem je izstopala njegova povezovalna vloga, saj je znal poslušati in pomagati z nasveti kolegom, študentom, profesorjem in vsem ostalim obiskovalcem centra. Tudi zaradi njegovega ravnanja je bil CRU prostor srečevanja, izmenjave mnenj in druženja različnih akterjev slovenskega, pa tudi mednarodnega visokošolskega prostora.

Že na CRU, še bolj pa kasneje je svojo pozornost namenjal razvoju in krepitvi področja visokošolske didaktike. Več let je s prof. ddr. Barico Marentič Požarnik (CPI-FF) sodeloval v okviru raziskovalnih projektov (*Izboljšanje poučevanja in učenja v visokem šolstvu – Tempus* in *Posodabljanje študijskega procesa in povečanje učinkovitosti študija*), pri ustanavljanju in nadaljnjem delovanju Slovenskega društva za visokošolsko didaktiko, organizaciji in izpeljavi poletnih šol in delavnic za razvoj visokošolskega študija ter pri pisanju priročnikov (*Za uspešnejši začetek študija* in *Za boljšo kakovost študija: pogovori o visokošolski didaktiki*). Svoje bogate izkušnje in znanje s področja visokošolske didaktike je kot docent uporabil na Fakulteti za socialno delo, kjer je sodeloval pri izvedbi predmeta Pedagogika in andragogika.

Bil je avtor in soavtor številnih analiz visokošolskega prostora v sedemdesetih, osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja, kot so: *Analiza študijskih smeri slovenskih visokih šol*, *Študenti in diplomanti po občinah SR Slovenije*, *Zamenljivost kadrov z visokošolsko izobrazbo*, *Opremljenost in prostorski problemi visokošolskih organizacij v SRS*, *Prikaz in analiza vpisa v prvi letnik visokošolskih organizacij*. Razvijal je metodološka orodja za izvedbo anket, kot so: študentska anketa za ocenjevanje pedagoškega dela, anketa o mnenjih učiteljev in drugih znanstveno-pedagoških delavcev obeh slovenskih univerz o aktualnih problemih študija, anketa o položaju in vlogi visokošolskih učiteljev in sodelavcev ter o pogojih in možnostih akademskega dela, anketa o materialni opremljenosti visokošolskih organizacij, študijskih pripomočkah in literaturi, anketa o socialno-ekonomskem položaju študentov. V sodelovanju s strokovnjaki računalniških centrov obeh univerz in Zavoda za statistiko je razvijal visokošolski informacijski sistem in o tej temi napisal več ekspertiz z izhodišči, orisi stanja in zasnovo novega sistema. Sredi osemdesetih je s sodelavci in sodelavkami CRU pomagal visokošolskim organizacijam pripraviti nove študijske programe, izdelal je nekaj analiz programske strukture dodiplomskega in podiplomskega študija ter razvil metodologijo za presojo študijskih programov.

V drugi polovici svoje poklicne poti se je angažiral predvsem na področju vzpostavljanja sistema kakovosti v visokem šolstvu. Sodeloval je v nacionalnem projektu *Zagotavljanje kakovosti v slovenskem visokem šolstvu v kontekstu mednarodne primerljivosti*, bil soavtor prvih priročnikov na tem področju (*Institucionalne in programske samoevalvacije v visokem šolstvu*) in urejal letna poročila o kakovosti Univerze v Ljubljani.

Številne strokovne in znanstvene članke je objavljajal v periodiki, kot so *Novosti CRU*, *Vestnik* (Univerza v Ljubljani), *Sodobna pedagogika*, *Andragoška spoznanja*, *Teorija in praksa*, *IB revija*, *The School field : international journal of theory and research in education*, *Higher Education in Europe*, *Zgodovina v šoli*.

Sodeloval je pri pripravi in objavah večletnih informativnih publikacij CRU (*Izbira visokošolskega študija*, *Univerzitetni študiji in poklici*) in se ukvarjal z informiranjem kandidatov za študij ter individualnim svetovanjem študentom in visokošolskim učiteljem. S sodelavci in sodelavkami je skrbel za bogato specializirano knjižnico CRU za področje visokega šolstva, ki je bila vključena v sistem visokošolskih knjižnic. Redno je objavljajal članke v strokovni reviji *Novosti CRU*, ki je izhajala od leta 1977 do konca leta 1994, ko je izšla zadnja, tematska številka o uvajanju sistema za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu.

Miro je imel najizčrpnější pregled nad dejavnostjo CRU, redno je dokumentiral in arhiviral naše delo in verjamem, da bi temu besedilu dodal manjkajoče informacije. Ob 20-letnici CRU je napisal članek, v katerem je predstavil nastanek CRU in razraščanje njegovega dela, glavne naloge in periodizacijo tipičnih dejavnosti CRU, njegov status, glavne uporabnike in financiranje, sodelavce, vodenje, lokacijo in dileme univerzitetnih vodstvenih struktur o razvoju in obstoju ali o razpustitvi CRU. Kot je v zaključku ocenil svoj zapis, je to tekst, »poln časa, alinej in alienacij, biroterminoloških redukcij, 'makro' projektov in 'mega' trendov, z malo ugotovitev in več negotovosti. Ni zgodovina, saj jo pišejo zmagovalci ... Reči 'hommage' je pa nerodno in prezgodaj.« (Mihevc 1991, str. 17) Takrat je bilo za poklon res še prezgodaj, štiri leta kasneje pa se je Mirova slutnja uresničila. Žalostno usodo CRU je asociativno navezal na podobo univerze kot stare gospodične, ki ji je CRU nastavljal ogledalo, in ker ni bila zadovoljna s tistim, kar je v zrcalu uzrla, ga je razbila.

Kot predstojnik si je več let prizadeval urediti status CRU, ki ga je leta 1970 univerzitetni svet ustanovil kot enoto v tajništvu Univerze v Ljubljani. Sledile so spremembe ustanovitvenega akta in oblikovanje CRU kot delovne skupnosti ljubljanske univerze. Razvoj CRU je potekal v smeri vedno bolj samostojne organizacije znotraj ljubljanske univerze, ki je bila povezana z Univerzo v Mariboru ter prek financiranja z »republiškimi uporabniki« na področju izobraževanja, raziskovanja in zaposlovanja. Tudi po Mirovem prizadevanju je CRU preraščal v razvojno-raziskovalni center za visoko šolstvo v Sloveniji. Nato so prišla turbulentna leta razprav o reorganizaciji in statusu CRU, ki so se končala z njegovo razpustitvijo leta 1995. Razpustitev CRU je sovpadala z novim Zakonom o visokem šolstvu (leta 1993) in novim statutom Univerze v Ljubljani, ki ni več vključeval te raziskovalno-razvojne enote. Vse kaže, da je šlo za tiho soglasje med vodstvom univerze in pristojnim ministrstvom, ki je finančno in tudi sicer podprlo le enoto CRU za prijave in vpis v visoko šolstvo. CRU se je takrat skrčil na Visokošolsko prijavno-informacijsko službo, ki še danes deluje v okviru Univerze v Ljubljani. Miro se je zavedal, da bo z opustitvijo CRU veliko izgubil celoten visokošolski prostor, ne le Univerza v Ljubljani. Visokošolska politika se je potem snovala brez raziskovalnih in analitičnih podlag, bila je stihijska in vsi dobro vemo, kam je to pripeljalo: med drugim tudi do nebrzdanega ustanavljanja visokošolskih (predvsem zasebnih) institucij, med katerimi si mnoge ne zaslužijo naziva akademske ustanove. Center so odgovorni z

lahkoto razpustili, ne da bi pri tem pomislili, da oblikovanje kompetentne skupine novih raziskovalcev in strokovnjakov zahteva kar nekaj časa. Za kakovostno raziskovanje in analizo visokega šolstva je namreč potrebno veliko znanja in izkušenj, občutka za akademski svet, ki smo si ga na CRU pridobivali z leti.

Med njegovimi deli posebej omenjam obsežno monografijo, ki je nastala na podlagi doktorske disertacije *Študentske kritike in predstave o študiju in Univerzi*, ki jo je leta 1995 uspešno zagovarjal na Oddelku za pedagogiko FF v Ljubljani. Monografijo *Ključ je v naših rokah! Študentska gibanja za univerzo in boljši študij* (Mihevc 2008) je tedanji prorektor prof. dr. Ivan Svetlik v *Predgovoru* označil za življenjsko delo njenega avtorja. Uvodničar meni, da je knjiga po »obsegu, številu in vrsti zbranih dokumentov, celovitosti pristopa in zlasti po obravnavi univerz in visokega šolstva s študentskega zornega kota edinstvena v slovenskem prostoru in ena redka v mednarodnih okvirih« (Svetlik v Mihevc 2008, str. 10). Njeno sporočilo se združi v osrednji misli: študenti so konstitutivni element, eden glavnih akterjev sistema visokega šolstva in posameznih visokošolskih institucij; brez študentov ni študijsko-pedagoškega procesa, brez tega pa tudi ni institucij visokošolskega sistema. V knjigi je Miro identificiral, predstavil in analiziral študentske koncepte, kritike in akcije v zvezi s študijem, univerzami in visokošolskim sistemom od nastanka univerze dalje. V strnjeni obliki je povzel empirične rezultate domačih raziskav (CRU) o študentski populaciji in tako ponudil izčrpno sliko študija in študentov v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. V zaključku ugotavlja, da so bile študentske kritike večkrat »indikator« problemov notranjega življenja univerze in težav pri uvajanju racionalnih rešitev, redkeje kot »katalizator« pri oblikovanju rešitev (Mihevc 2008, str. 417). Monografija se med drugim zaključuje tudi s priporočili za nadaljnje raziskave na področju proučevanja študentske populacije, ki bi jih lahko ob sodelovanju raziskovalcev in mentorstvu visokošolskih učiteljev izvedli študenti različnih strok v okviru svojih diplomskih in magistrskih nalog ali doktorskih disertacij. Naj navedem nekaj njegovih predlogov, ki se nanašajo na še neobdelana področja: stališča izrednih, zaposlenih in starejših študentov o svojem študiju; mnenja študentov o vpisni politiki in možnostih študija v slovenskem visokem šolstvu; študijska in življenjska pot prve generacije (1919) študentov ljubljanske univerze; stališča podiplomskih študentov o svojem študiju; študentska glasila o problemih študija in univerze; ureditev statusa študenta in študentskih organizacij ob nastanku in v prvih desetletjih ljubljanske univerze. Bogato gradivo za obravnavo predlaganih tem je na voljo v dokumentih in publikacijah Arhivsko-muzejske službe ljubljanske univerze, ki hrani vse dokumente in knjižnico nekdanjega Centra za razvoj univerze. Pri tem se je Miro zavedal, da bo predlagano raziskovanje odvisno predvsem od tega, ali bodo odgovorni (na primer financerji raziskav, vodstva univerz in visokošolskih institucij, visokošolski učitelji) začutili potrebo za razsvetljevanje poti študija, študentov in univerze.

Zanj značilne so misli v zaključku knjige, ko nagovarja različne akterje k razmišljanju o stanju in nujnih spremembah v visokem šolstvu: »Kritični študenti so lahko naši zavezniki, partnerji, tako kot so lahko državni odločevalci in tudi poslovni ljudje, pri katerih naši diplomanti najdejo delo in preizkušajo naše zamisli. Partnerji v pomlajevanju univerze pa tudi sokrivci za njeno razkranjanje, kadar delujejo le za

svoj ožji interes, kadar so pasivni, brez volje, idej in pobud ter pripravljenosti za sodelovanje. Da o senatorjih, dekanih in rektorjih niti ne govorimo. Vsem tem, ne le študentom in študentkam, je namenjena ta knjiga. Da (se) bomo zaradi zapisanega in spoznanega tudi kaj spremenili.» (Mihevc 2008, str. 13–14)

Tudi po upokojitvi leta 2009 je ostal dejaven na področju visokega šolstva, saj je na spletni strani Neodvisnega sindikata delavcev ljubljanske univerze od leta 2011 dalje v dveh rubrikah (Novice in Pogledi) pripravljaj povzetke člankov iz slovenskih časnikov o visokem šolstvu in njegovem družbenem okolju. Kot ekspert je sodeloval z Nacionalno agencijo RS za kakovost v visokem šolstvu pri akreditaciji študijskih programov in zunanjih evalvacijah visokošolskih institucij.

Miro je poleg visokega šolstva imel še veliko dodatnih interesnih področij. Naj jih naštejemo le nekaj: kot prostovoljec in usposobljen svetovalec je več let deloval pri »Klicu v duševni stiski« v okviru Univerzitetne psihiatrične klinike; kot ljubiteljski fotograf je med drugim dokumentiral aktualna družbena gibanja (Mihevc 2012), kot dober poznavalec Madžarske je občasno postal ljubiteljski vodnik po tej deželi in o njej imel javna predavanja. Tudi njegova društvena dejavnost je bila raznolika in bogata: bil je predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije in aktiven član Slovenskega društva pedagogov, po upokojitvi tudi Društva upokojenih pedagoških delavcev Slovenije; sodeloval je pri ustanavljanju in nadaljnjih dejavnostih Slovenskega društva za visokošolsko didaktiko in bil član izvršnega odbora Skupnosti internirancev Dachau.

S svojim poznavanjem, zavzetostjo in angažiranostjo je Miro dal neizbrisen pečat raziskovanju visokega šolstva na Slovenskem. Njegovo delo nas opozarja na probleme, ki so še vedno zelo aktualni (čeprav v spremenjenih kontekstih) tudi v današnjem času. Pomembno je prispeval k razvoju raziskovanja visokega šolstva, pred upokojitvijo še zlasti visokošolske didaktike in sistematičnega vzpostavljanja sistema za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. Prepričan je bil, da lahko kakovost visokega šolstva izboljšamo samo na podlagi celostnega, poglobljenega proučevanja in analize sistematično zbranih podatkov. Tako je pred sprejetjem Zakona o visokem šolstvu leta 1993 opozarjal: »Država s tem zakonom, tako kot v zadnjih desetletjih, posega v programsko strukturo visokega izobraževanja brez zadostnih predhodnih analiz in razprav. Teze za zakon ne temeljijo na nobeni celoviti analizi programske strukture v tujini in pri nas, sprejeti strategiji razvoja visokega šolstva, analizi potreb dela, prestrukturiranja gospodarstva, družbenih služb ipd.« (Mihevc 1993, str. 135) Toda s kritično distanco se je zavedal, »da se stvari glede posodabljanja študija – pri nas ne premikajo tako, kot bi želeli (študenti), zato pričakujemo ponavljanje zgod in nezgod, ki smo jih kot študenti že doživeli, pa se iz njih nismo nič naučili« (Mihevc 1997, str. 483). In nenehno je opominjal: »V zadnjih letih ni več sistematičnih, empiričnih raziskav o študentih, zamrla je univerzitetna enota, ki jih je izvajala dve desetletji in pol. Ni pa ugasnilo zanimanje za probleme študentov pri tistih, ki bi radi stvari spremenili, pa čeprav se o ‚notranji reformi‘ in posodabljanju študija univerzitetna oligarhija ne meni dosti« (Mihevc 1997, str. 506).

Ljubljanski univerzi in njenim vodstvom (od blizu je poznal delo 14 rektorjev in njihovih ekip) je ostal vedno predan, čeprav je v teh odnosih večkrat doživel razočaranja. Njegova privrženost univerzi se zrcali tudi v njegovih uvodnih mislih

v monografiji *Ključ je v naših rokah!*: »To je zgodba o degeneraciji in regeneraciji starodavne zamisli univerze, republike duha, posvečenega kraja za razmišljanje, raziskovanje, eksperimentiranje, za samotno in skupno iskanje, za racionalno in kritično razpravo, za ustvarjanje, za učenje mladih in malo manj mladih, za vzgojo intelektualcev, naših naslednikov v stroki, *almae matris*, skrbnice vedno zelenega vrta znanosti in umetnosti, učeče se glave narodov in ljudstva nasploh.« (Mihevc, 2008, str. 13)

Miro je imel smisel za humor, bil je iskriv, duhovit in včasih nagajiv sodelavec, ki je verjel v skupinsko delo in kolektivno delovanje. Kot predstojnik centra je imel spoštljiv odnos do nas, svojih sodelavk in sodelavcev, upošteval je naša mnenja in se pred sprejemanjem odločitev posvetoval z nami. Tudi po njegovi zaslugi smo bili v našem malem kolektivu dokaj složni, kolegialni in tovariški. Kot dobrohoten vodja, dragocen sodelavec in prijatelj ostaja važen del naših življenj. Njegovi sodelavci in sodelavke, prijatelji in prijateljice iz nekdanjega Centra za razvoj univerze ga pogrešamo in boleče sprejemamo dejstvo, da bo odsoten na prihodnjih tradicionalnih junijskih srečanjih CRU, da ne bomo več deležni smeha ob njegovih replikah, krilaticah in komentarjih. Med njegovimi zadnjimi e-dopisi sem našla hudomušno sporočilo, v katerem potrjuje udeležbo na CRUjevanju in hkrati predlaga, da ustanovimo stranko VVVCRU (»Verjamem V Večni CRU!«), katere program naj bi vključeval razvoj univerze, visokega šolstva, znanosti, ustanovitev CRU, ureditev arhiva CRU, objavo zbranih del CRU in drugo.

Dr. Sonja Kump

Literatura in viri

- Mihevc, B. (1991). Pogled na prehojeno pot CRU 1970–1990. *Novosti CRU*, 14, št. 1–2, str. 5–19.
- Mihevc, B. (1993). Nekaj opozoril pred novo reformo programov visokošolskega izobraževanja v Sloveniji. *Novosti CRU*, 16, št. 3–4, str. 131–141.
- Mihevc, B. (1997). Kaj je študente že od nekdaj motilo pri študiju in vloga študentov v razvoju univerze. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja*, 34, št. 3, str. 483–509.
- Mihevc, B. (2008). *Ključ je v naših rokah! Študentska gibanja za univerzo in boljši študij*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani (Knjižnica arhiva in muzeja Univerze, zv. 2).
- Mihevc, B. (2012). *Fotografije s sindikalne demonstracije na Kongresnem trgu*, 17. 11. 2012. Dostopno na <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.377139319041692.91103...type=3> (pridobljeno 23. 1. 2018).